

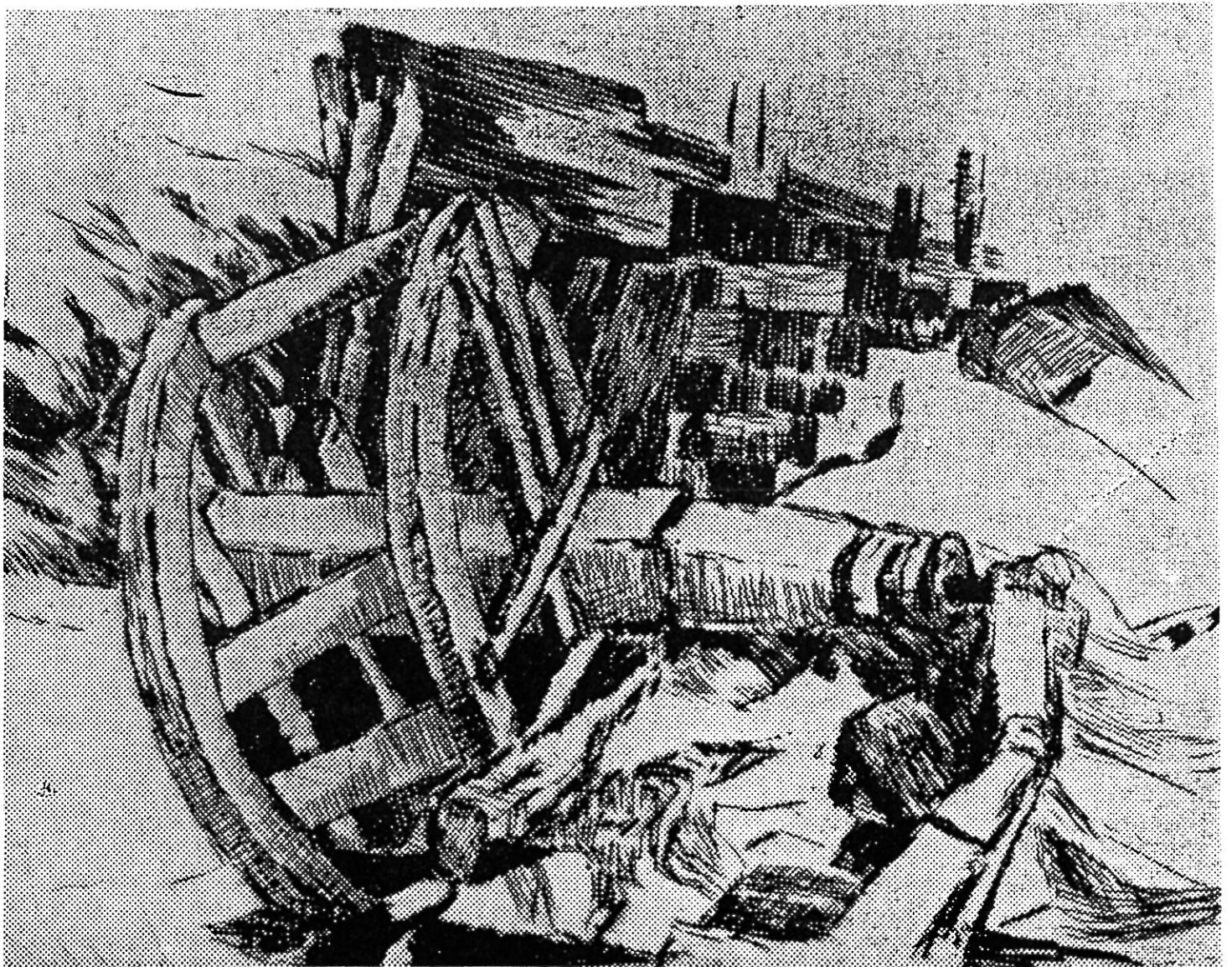

Medlemsblad för
Boden
Överluleå
ForskarFörening

N:o 3

ÄRGÅNG 2

SEPT 1993

I Altersjön fanns inte bara sommarbete för Svartbjörnsbyns bönder utan också en spånhyvel (stickspelk). Den drogs från början för hand av 4-6 personer men snart byggdes ett vattenhjul som drog hyveln. Rester av spånhyveln finns ännu kvar i bäcken.

bilden en estning utförd av Hjalmar Rönnbäck Svartbjörnsbyn

STYRELSEN FÖR
BODEN ÖVERLULEÅ FORSKARFÖRENING

Ordf.	Kristina Öhman Prinsgatan 25 96131 Boden	Tel: 0921/15979
Vice Ordf.	Ulla Wikman Snövitsvägen 1 96193 Boden	Tel: 0921/30129
Sekr.	Anna-Greta Johansson Korpgatan 13 96133 Boden	Tel: 0921/19226
Kassör.	Gun-Marie Åkerström Kvarngatan 17 96134 Boden	Tel: 0921/18202
Ledamot.	Solveig Burström Strutsgatan 8 96133 Boden	Tel: 0921/14649

Föreningens adress:

c/o Gun-Marie Åkerström
Kvarngatan 17 96134 Boden   Postgiro: 15758-6

Redaktör.	Arne Isaksson Notarievägen 7 96140 Boden	Tel: 0921/17947
-----------	---	-----------------

RAPPORT FRÅN ORDFÖRANDEKONFERENSEN PÅ RIKSSTÄMMAN I LULEÅ

Under konferensen framkom att alla forskarföreningar har två saker gemensamma: dålig ekonomi och få deltagare på medlemsmötena.

Det visade sig, att vår förening har en förhållandevis låg medlemsavgift. Med den svaga ekonomin följer problem med lokaler för sammankomster och arkiv.

Vi konstaterade att det i alla föreningar finns de som stöder föreningarna genom att betala sin medlemsavgift och sådana medlemmar är också värdefulla. Det kan ju också vara svårt att hinna med allt man vill göra.

Från många håll rekommenderades ett samarbete med hembygdsföreningarna. Vi har ju i vår förening tagit ett första stapplande steg genom vår resa till Vuollerim, som skedde i samarbete med Hembygdsföreningen.

Jag skulle här också vilja ta tillfället i akt att tacka alla de som gjorde vår utställning på riksstämman möjlig. Först och främst ett speciellt tack till Arne Isaksson och Björn Fredriksson, som i ordningställt utställningen om den indelta soldaten. Björn har dessutom skaffat sponsorer så att vi kunde inköpa utställnings-skärmen. Alla ni övriga, ingen nämnd och ingen glömd, som på ett så beredvilligt sätt hjälpte till att bemanna vår utställning och sälja de böcker vi hade med oss, är också värda ett stort tack.

Kristina Öhman

RESAN TILL VUOLLERIM - 6000 ÅR

Lördag den 12 juni hade Boden Överluleå Forskarförening tillsammans med Hembygdsföreningen arrangerat en bussresa till Vuollerim för att se på utgrävningarna. Över 50 personer deltog.

På vägen upp berättade jag litet om gästgivargårdarnas framväxt och om skjutsbestämmelserna. Detta med anledning av att vi passerade den gamla gästgivargården i Svartlå, som renoverats på ett pietetsfullt sätt och ägs av gästgivarens barnbarn. Jag berättade också om Åminne, som låg mellan södra Harads och Österby. Huset har tyvärr brunnit ner. Åminne tillkom på prins Karls (XV) initiativ som lantbruksskola i slutet av 1800-talet. Utbildningen flyttades i början av 1900-talet till nuvarande Grans naturbruksskola.

I Vuollerim mottogs vi av arkeolog Ulf Westfal. Han har tillsammans med ett tvärvetenskapligt team och med hjälp av gamla samer funnit den 6000 år gamla bopplatsen och lett utgrävningarna av en av hyddorna. Han är med andra ord sagt den mest kunniga guide man kan få.

Vi fick en kort presentation av projektet och utställningslokalen. Lokalen innehåller förutom montrar med utställda utgrävningsfynd och rekonstruktioner av kläder m m en kaffeservering, där det också säljs vykort, böcker och recept på matlagning i kokgrop på 6000-årigt vis samt en del minnessaker. Den för besökaren mest intressanta delen är bildvisningssalen en helt unik skapelse, vilket för övrigt hela byggnaden är.

Under turistsäsongen visas där varje halvtimme ett fantastiskt bildspel, som vi avnjöt, innan vi fortsatte till hotell Vuollerim för att inta en välsmakande lunch.

När magen fått sitt åkte vi till utgrävningsområdet. Ulf Westfals guidning gav oss en livfull och intressant beskrivning av hur människor bodde och levde där för 6000 år sedan, då en havsvik gick ändå upp till Vuollerim och då klimatet var betydligt mildare.

Enligt tidigare uppfattning har det här uppe funnits enbart nomader. Den här byn med ett 50-tal invånare visar att det fanns bofast befolkning, som hade god tillgång på mat och som värmdes upp sina bostäder på ett sådant sätt att de slapp ha öppen eld inne i hyddorna.

Man vet ännu inte vilket material, som använts för att täcka den träkonstruktion, som utgjorde stommen till hyddan. vid utgrävningarna har man inte funnit något spår av täckningsmaterial. Man drar därför slutsatsen att materialet togs med när byn övergavs, vilket talar för att man använt hudar. Vid en rekonstruktion med älghudar, som täckningsmaterial, möglade hudarna efter en tid. Nya rekonstruktioner kommer att göras. Varför övergavs bosättningen? Ja, antagligen för att älvens lopp förändrades, vilket i sin tur påverkade de boendes levnadsvillkor.

Tyvärr har man inte funnit några gravar. Man vet därför ingenting om hur dessa människor såg ut. Westfal hyste dock hopp om att man så småningom skall finna gravar.

Efter ca 1 timmes uppehåll i utställningslokalen för kaffedrickning, vykortsskrivning och inköp av div. minnesföremål anträdde återfärden.

Under hemfärden stannade vi till vid Edefors för att se på resterna av Engelska kanalen. Björn Fredriksson gav en kunnig information om malmfraktens historia och vilka minnen den lämnat efter sig.

Tack vare att en av våra medlemmar Arne Gustafsson körde bussen utan ersättning blev priset endast 150:-/person. Eftermiddagskaffet ingick inte i priset. Enligt deltagarna var dagen lyckad. Vädergudarna var oss bevågna, även om det blåste litet kallt.

Kristina Öhman

Under hösten kommer ABF och SKS att ha studiecirkelar i släktforskning. Ledare för cirkelarna är: Gun-Marie Åkerström för ABF tisd. och onsd. Arne Isaksson för SKS månd. och torsd.

SOLDATEN MED BECKHUVAN...

På hösten 1739 avtågade Västerbottens regementes "lifcompagnie" till Finland för att klå ryssen. Med i ledet marscherade soldaten N:r 29 Anders Hansson Hjort fr Måttsund. Han var trettiosju år och gift (med Carin Christoffersdotter). Det kan tilläggas att roten utrustat honom enligt kronans bestämmelser. Hans "Räntzel" var i "försvarligt" skick men i övrigt hade han "Intet fådt af Rotan". Det sista innebar att de snåla rotebönderna ej gett honom något extra i motsats till de mer generösa bönderna från Avan. Dessa hade "skiängt" sin soldat, N:r 37 Jakob Wahlberg "Twenne par kiängor, två skiortor och twenne par strumpor". Emellertid kom Hjort rätt snart hem igen till byn.

Förklaringen till denna återkomst står att finna i 1740 års generalmönsterrulla, där står följande: "Warit Comenderad til finland men åter till landet hemförsänd at cüreras af den förmenta hwitskorfwen"... Det skrevs även en rapport om händelsen. Enligt denna berättade Hjort att han vid ankomsten till Vasa "besigtigats" av regementsfältskären Eberhardt. Denne hade dock ej delgivit sin diagnos för Hjort. När därför kompaniet marscherade vidare till sin förläggning i Kangasala (c:a 2 km öster om Tammerfors) hade Hjort följt med, utan läkarvård eller medicin. Vid ankomsten till lägret blev Hjort hemsänd - utan egen begäran - på order av överstelöjtnant Durietz. Ett "pass" utfärdades den 15 februari. Däri förklarades att Hjort led av vit skorv i huvudet. Eftersom denna sjukdom (variga illaluktande sår) var smittosam och något bot ej fanns att få i fält, hemsändes Hjort "hwarom herrar Lands Hövdingar blifwit anlitte". Av överstelöjtnanten erhöll Hjort 3 riksdaler kopparmynt och av länsman i Kangasala 18 öre. Uppe i Österbotten bidrog sedan landshövdingen med hela 18 riksdaler. Med dessa slantar skramlande i fickan marscherade den tappra soldaten Hjort norrut, mitt i smällkalla vintern.

Hjorts hemkomst ställde till problem för hemmabefälet. Regementschefen gav order till "Capitainen" Bäckellman om "föranstaltande, samt i brist af Fältskär, de utvägar tagne till dess botande, som tillfälle kunnat medgifwa". Kort sagt, i brist på läkare remitterades Hjort till en klok gumma för behandling. Här kom Hjort i åtnjutande av en genuin norrbottensk huskur. Beck värmdes upp och hälldes över den såriga huvudsvålen. "En så kallad bechhufwa, den han i 7 veckor på Hufwudet burit men sielf aftagit så att ingen af siukans rätta beskaffenhet kunnat blifwa förwissad" Man var alltså ej övertygad - trots själva regementsfältskärns diagnos - att Hjort verkligen lidit av äkta vit skorv.

Emellertid hade man till generalmönstringen lyckats erhålla en fältskär. Denne utfärdade en "attest" att karlen "befantz frisk och färdig och hwad dess hufwud angår så är det icke med någon skorf behäftad utom allenast smått fnas wid öronen, som öfwerwinnes om karlen håller hufwudet rent och således har ej något hinder deraf wed sitt tjenstgörande". Hjort var alltså fullt vapenför "både i Hufwudet som och i alla dess öfrige lemmar". Huvudet var ock med "hår alt öfverwuxit". Han skulle "med första säkert tillfälle kunna att öfwersändas till Comendering i finland tillbaks". Vid samma mönstring hade rotehållarna visat upp ett "knechtämne" att i framtiden ersätta Hjort. Det var sjuttonårige Anders Olsson, född i Umeå och son till "profossen" i Boden N:r 66 Ståltz. Anders Olsson blev antagen som "knechtämne" och skulle insättas "när han blifwer mera manbar och vacance vid Rotan existerar". Vakans uppstod snart nog. Redan året därpå stupade soldaten med bechhuvan N:r 29 Hjort - tillika med en stor del av regementet - vid Villmanstrand den 23 augusti 1741. Här kan tilläggas att hans ersättare Anders Olsson antogs till N:r 29 Hjort den 1 januari 1742 och slutade sin krigarbana som "död i fångenskap" (troligen i Pommern) år 1759.

ATT VARA SYNSK

Emmamora som hämtade mjölk hos Lindgrens, kom en morgon och satte sig på en stol. Jag är så alteredad sa hon, det tog mig så hårt. När jag gick efter vägen här så visade sig ett mansansikte på högra sidan, så innan kvällen får vi nog veta om någon karl dött. Hon verkade själv tro på det hon berättade.

Om ansiktet visade sig på vänster sida så gällde det en kvinna. Emmamora själv levde länge, hon var mycket gammal när hon dog. Sigurd Lindgren berättar hur han minns Emmamora. När det var kallvinter hade hon lindat en schal runt kring sig och hon hade som brukligt var, långa kjolar. När hon kom in i värmen vid spisen så lyfte hon upp långkjolarna och värmdes sig och magasinerade värme under kjolarna så hon skulle klara sig ut i kylan igen.

Det var inte så vanligt att kalla på veterinär, om det alls gick att få tag på någon sådan, men det fanns ju alltid någon person som var lite "klokare" och kunde vända någon kalv och liknande. Emmamora var en sådan person som bl a kunde vända kalven i magen på kon, om kalven låg fel.

ur boken "Buddbyn genom fyra sekler"

(finns att köpa genom forskarföreningen pris 85 kronor)

MÅNGSYSSLAREN

Arvid Eriksson var en mångsysslare; bl a fungerade han en tid som byafrisör. Det resulterade i att det ofta på söndagsförmiddagarna, satt ett antal gubbar på soffan i köket och väntade på att bli klippta och sedan få en kopp kaffe.

Han hade också en spånkorg med lock som innehöll lödkolv, tenn, salmiak, saltsyra och sandpapper. Det var nödvändiga grejor när han skulle löda igen håll på hinkar, hämtare, mjölkstävor m.m. I flaskan med saltsyra var en fjäder stucken genom korken. Fjädern tjänstgjorde som pensel när stället där det skulle lödas först rengjordes. Byborna kom då med sina trasiga kärl m.m. Allt det här var en service som Arvid upplevde som självklar.

ur boken "Skatamark förr och nu"

(finns att köpa genom forskarföreningen pris 150 kronor)

SOCKNENS PRÄSTER

Var och en som bläddrar i gamla sockenhandlingar av skilda slag, kan inte undgå att ideligen stöta på sockenprästernas namn och gärningar. Kring dem samlades sockenmännen vid stämmor och husförhör. Det var prästen, som måste gå med de tunga buden till soldatänkor och andra, som drabbats av närståendes bråda död.

Prästerna stodo i ledningen för dåtidens socialvård och skolväsen. Framför allt voro de Kristi tjänare, undervisade om salighetens grund, dess väg och medel, läto dopets helgande makt nå släkte efter släkte, välsignande socknens nya hem, delade Herrens heliga nattvard till friska, sjuka och döende samt vigde till sist hög och låg till vila i samma helgade jord. Det är därför på sin plats, att deras namn här nämnas jämte några data och personliga notiser...

ur boken "Råneå socken 1654-1954"

(finns att köpa genom forskarföreningen pris 175 kronor)

SJÖGRENS STUGA

I denna lilla stuga bodde Anton Sjögren "Garvarn" kallad med sin familj. Stugan är omkring 75 år, således inte bland de äldsta, men troligen den äldsta i byn nu bebodda, som står i sitt ursprungliga skick. Plåttak och elvärme är den enda förändringen.

Här bodde som sagt "Garvarn" med sin hustru Margareta, en alltid verksam kvinna. Hon gick dagsverken hos bönderna och andra som behövde tillfällig hjälp, och man kan bara fråga sig hur många liter bär hon plockade och sålde under sitt slitsamma liv.

ur boken "Svartbyn bygd i förvandling"

(finns att köpa genom forskarföreningen pris 50 kronor)

FÖRENINGSLIVET

Omkring 1921 hade medlemmarna i byns nykterhetsförening möte. vid detta beslöts bland annat att varje manlig medlem efter mötets slut skulle bjuda en framlottad kvinnlig medlem till det gemensamma kaffedrickandet på Nyströms cafe.

På min lott föll en jämnårig flicka, Berta Hedman. Kaffet kostade 50 öre per person. Detta var ju hela mitt kapital. Situationen var mindre trevlig men måste lösas. På vägen in till serveringslokalen överlämnade jag då, 11 år gammal, 50 öre till flickan. Själv avvek jag, gav mig iväg hemåt något generad och fast besluten att aldrig mera inlåta mig i dyrbara umgängen med kvinnor...

ur boken "Vittjärven en by i förvandling"

(finns att köpa genom forskarföreningen pris 150 kronor)

TACK

I våras under ett styrelsemöte pratade vi om att göra en utställning om indelta soldater till riksstämman, den kom senare att kallas "Den indelte soldatens liv". På samma möte bestämde vi att låta Björn undersöka vad en utställningsskärm skulle kosta, samt undersöka möjligheten att få tag i sponsorer. Björn pratade med flera företag och 3 st nappade på att sponsra föreningen. De tre företagen är BODEN FRAKT, BODENBUSS och BODENTRAVET.

Dessa företag skänkte sammanlagt 7250 kr och föreningen kunde beställa skärmen. Föreningen tackar ovan nämnda företag för deras generösa bidrag som gjort utställningen möjlig.

GÅVOR TILL FÖRENINGEN

Skatamarks Hembygdsf. 1000 kr + 5 böcker
Vittjärvs byamän 20 böcker
Greta Nordkvist Gammal bibel

Följande personer har också lämnat bidrag till föreningen.

Constance Rutberg	Boden
Ingegärd Eriksson	Luleå
Tyra Henriksson	Boden
Margareta o Sixten Sandberg	Boden

Föreningen tackar alla ni ovan nämnda för era generösa bidrag.

TACK

Till utställningsskärmen behövde vi en skylt med föreningens logo. Björn pratade då med Pictura som lovade att hjälpa oss med det och vi fick en skylt utan kostnad

Ett varmt tack från föreningen till Jan Thorsson och hans företag.

PICTURA
SKYLT & REKLAM
BODEN Tel 0921 - 146 20 Fax 0921 - 130 08

EFTERLYSNING

Hoppas det finns någon som kan hjälpa mig hitta denna person.

Per Johannes Wikström född 1811 3/8 ev. 1814 gift i Råneå 1839 7/4 med Maja Caisa Hedberg.

Före flyttningen till Råneå bodde han i Degersel och tidigare i Persön nr 12. Var bodde han före Persön? Finns ej i Råneå födelsebok, ej heller i de angränsande församlingarna. Wikström dör i Råneå år 1892.

Lennart Engström
Box 330 95531 Råneå
Tel: 0924-10109

ANBYTARKVÄLLAR OCH INFO OM SLÄKTFORSKNING

Tisdag 5 oct och Torsdag 11 nov kl 18-20

Är bokade i bibliotekets forskarrum för alla som är intresserade av släktforskning. Ta med era pärmar och utbyt erfarenheter med varandra, många kanske har gemensamma anor utan att veta om det!

TAG GÄRNA MED BEKANTA SOM ÄR INTRESSERADE

FÖRENINGSMÖTE

Sön 26 september kl 14
plats Almska Skolan

Rapport från riksstämman
Föredrag om Ambulansflyget
Ers. beställda släktutred.

Kaffe

VÄLKOMNA

MATERIAL TILL TIDNINGEN

Red. efterlyser material till tidningen av olika slag. Det kan vara släktutredningar eller kortare historier även frågor om personer som ni inte har hittat igen, det kan ju vara någon annan i föreningen som har svaret.

Vi planerar en forskarförteckning men vi saknar uppgifter från flertalet medlemmar. Skicka in uppgifter om vad ni forskar i t ex en särskild släkt, by, gård, socken, eller annat ämnesområde. På så vis kan vi hjälpa varandra och undvika dubbelarbete, vi kan tipsa om olika fynd och källor. Kanske några vill kontakta varandra för att gemensamt studera ett speciellt ämne eller område.

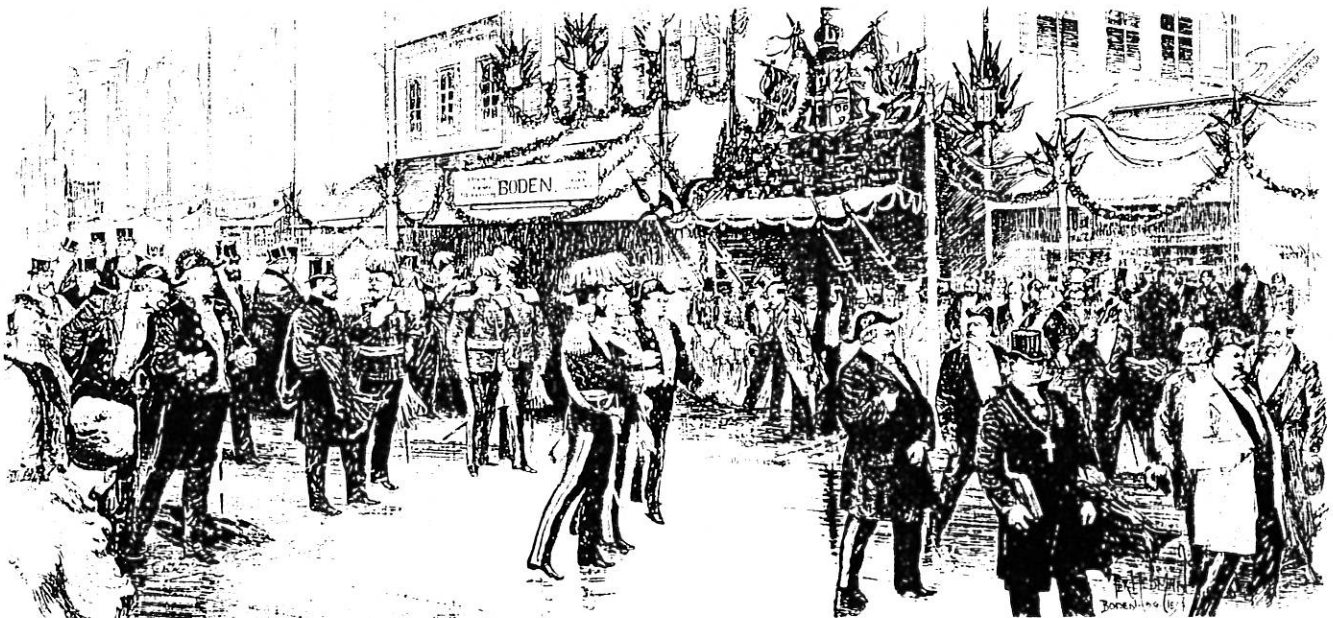
Svar till undertecknad eller Gun-Marie Åkerström.

Arne Isaksson
Notarievägen 7
96140 Boden
Tel:0921-17947

tänk på allergikerna!

när du kommer på våra möten,
eller besöker Forskarrummet.

KOM PARFYMERI!

NORRA STAMBANANS INVIGNING 1894 skiss av Per Hedman

En sommarpromenad i det "gamla" Boden

Silueттens sirliga konststart som bestod i att klippa profiler av papper, lämnade nödvändigtvis mycket övrigt att önska i ett porträtts karaktär; att skriva porträtt blir något liknande, det blir dessutom konturlöst, vilket är min trubbiga pennas fel.

Att jag ändå vågar mig på det, beror på den välvilliga kritik mina anspråkslösa försök att kåsera över personer och förhållanden i Boden för 40 a 50 år sedan rönt. De har roat mig och även mina läsare, varför jag gärna vill försöka fylla igen några luckor och inbjuder följaktligen till en ny promenad, den vi företar en sommarsöndag för att vara säkra på att träffa så många bodensare som möjligt.

Vi börjar vid järnvägshotellet, där källarmästare Olofsson tidigare varit chef, nu är det Burack. Hans urfader hade plockat manna i Sinai öken men fru B var en nordens dotter. Vad som möjligen brast i generositet hos herr B ersattes av frun med slösande givmildhet och glättighet.

Jag bevittnade en midsommarfest anordnad i det fria på planen framför hotellets annex, som helt bekostades av herrskapet Burack. Där saknades intet och den som ville, var välkommen att ta för sig av håvorna. Glädjen stod högt i tak och taket var ju den blå sommarhimlen, mot vilken dragspelets toner, framlockade av Spelkalles Albert, skrik från överraskade kärlekspar och beskänkta karlars skral, steg i ett hetsande crescendo. Se det var en fest!

Bakom annexet beläget där nu SJ:s betjäningshus står, fanns ett större magasin och stinsen Trolles stall, vilket någon tid efteråt blev den ännu i full verksamhet varande åkaren J P Lundkvists. Magasinet hade använts av engelsmännen när de byggde järnvägen. Detta magasin var för oss pojkar ett sannskyldigt eldorado. I dess mörka inre fanns det mystiska lådor av alla storlekar med för oss otydbar engelsk påskrift. Det fanns visserligen en, nära nog student i vårt gäng, som kunde ha tolkat texten, men han fick inte vara med. Han ansågs för tungusisk och blev följdriktigt senare präst.

Nåväl, en dag "hittade" min kamrat Halle (tidigare drätseldirektör i en västerbottensmetropol nu avliden) och jag på magasinshindern en stor låda som var skadad i ena hörnet och som vi icke förmådde rubba. Vi bröt försiktigt upp en bräda i det skadade hörnet. I det sparsamma ljuset från en dammvirvlande solstrimma, konstaterade vi att lådan innehöll sågspån. Vilken besvikelse. Ett hastigt viskande resonemang oss emellan gjorde snart klart, att snustorr sågspån knappast kunde göra lådan så tung. Följaktligen dolde sågspånet något.

Vi började ivrigt gräva och snart höll vi var sin plåtask i hand. Hela den stora lådan var full av såna saker, ungefär så stora som den då vanliga cigarettförpackningen Le Khedive. Vi öppnade askarna och fann att även dessa innehöll sågspån. Den blåste vi emellertid bort och innehållet, som befanns vara dynamitknallhattar, avslöjades inför våra giriga ögon. En tid framåt knattrade och knastrade det från små explosioner i de närmaste kvarteren. Som stubin använde vi torra vassrör. Men leken tog en ända med förskräckelse. En av våra kamrater, Ragnar F jobbade den sommaren som telegrambud. Han hade fått med sig några knallhattar i sin ficka och visade dem för en telegrafarbetare. Denne "mogne" man skrattade åt Ragnars ynkliga leksak och förklarade att han vågade hålla den i nypan och låta den explodera. Han gjorde så med hjälp av en tändsticka, och fann sig ögonblickligen i lika smärt- som pinsam avsaknad av vänster hands tumme och pekfinger.

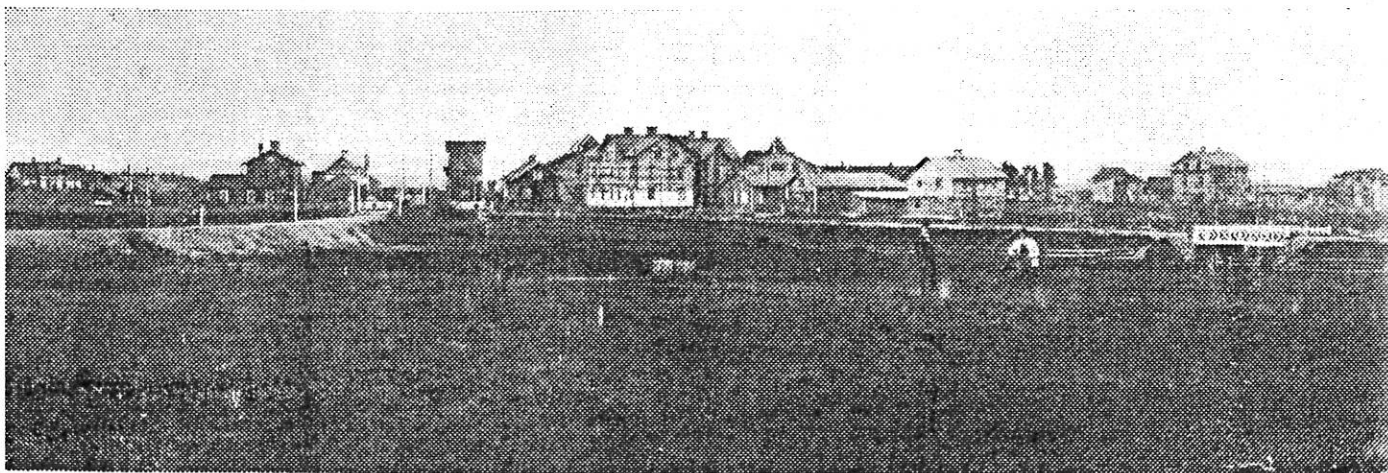
Vårt gängs pappa och farbror, dr Bengtsson fick ta hand om olycksfallet och det blev ett hastigt om ej så lustigt slut på våra vidare experiment på sprängningsteknikens område. I stället kastade vi oss över ett annat - visserligen icke heller det helt riskfritt - jobb, vi blev intensiva skrotsamlare och Ben-Erik (skrotsamlare Eriksson) fick i oss några av sina bästa leverantörer. Ben-Erik var icke sparsmakad och gränsen för var vi "hittade" skrotet var icke så noga dragen, och den förde oss i farligt grannskap av min fars, polisuppsyningsmannens, och hans "sbirrers" gebit.

ERIK BERGLUND

Den ene av dessa sbirrer, var den långa, magre polismannen A J Vikström. Hans hustru hette Justina, men kunde av många skäl haft samma förnamn som Sokrates hustru. Vikström hade mustascher, som mest av allt liknade en halva av en sån där skoborste, som brukar, finnas på förstubroar. Jag upphörde aldrig att förvånas över rörligheten hos hans överläpp när han skrev sin, om ett staket påminnande namnteckning. Skoborstmustaschen reste sig då och täckte näsöppningarna. Han tog så intensiv del i fotbollsspel, som den tiden icke följde så strikta regler, att han följde de agerandes bollmanipulationer med tungan och i kritiska målsituationer sparkade närstående på smalbenen. Fotboll hade börjat spelas på gamla Folkets Park, belägen i tallungen vid nuvarande viadukten på Sanden.

Fotot taget omkring 1900 från en plats mellan "södra järnvägsspåret" och luleåspåret. Byggnaderna är från vänster nuvarande bostadshuset för stins och baningenjör, tidigare doktorsbostad, hotell m m. Till höger skymtar gaveln på Järnvägshotellets annex. Den låga byggnaden framför är "pumpare Haglunds", vidare SJ:s tvättstuga, där den fruktansvärda sirenen sattes upp, SJ:s betjäningshus och stationshus. Vidare synes vattentornet, rivet efter elektrifieringen.

Eftersom det är söndag har vi turen att stöta på många bekanta. Vi passerar huset nr 7 vid Kungsgatan där tandfarlige Ferdinand Placidus Bergström sitter i sitt fönster medan hans syster Ulla skymtar vid den förfärliga borrarparaten i bakgrunden. Utanför Clara Forslunds modeaffär möter vi den av politiska motståndare fruktade, talföre och slagfärdige Skäggsmen Johansson. Mötet utanför Claras affär är rena tillfälligheten, ty Skäggsmen var minst av allt intresserad av dammodet. Han hade stadgat rykte som politiskt orädd rabulist.

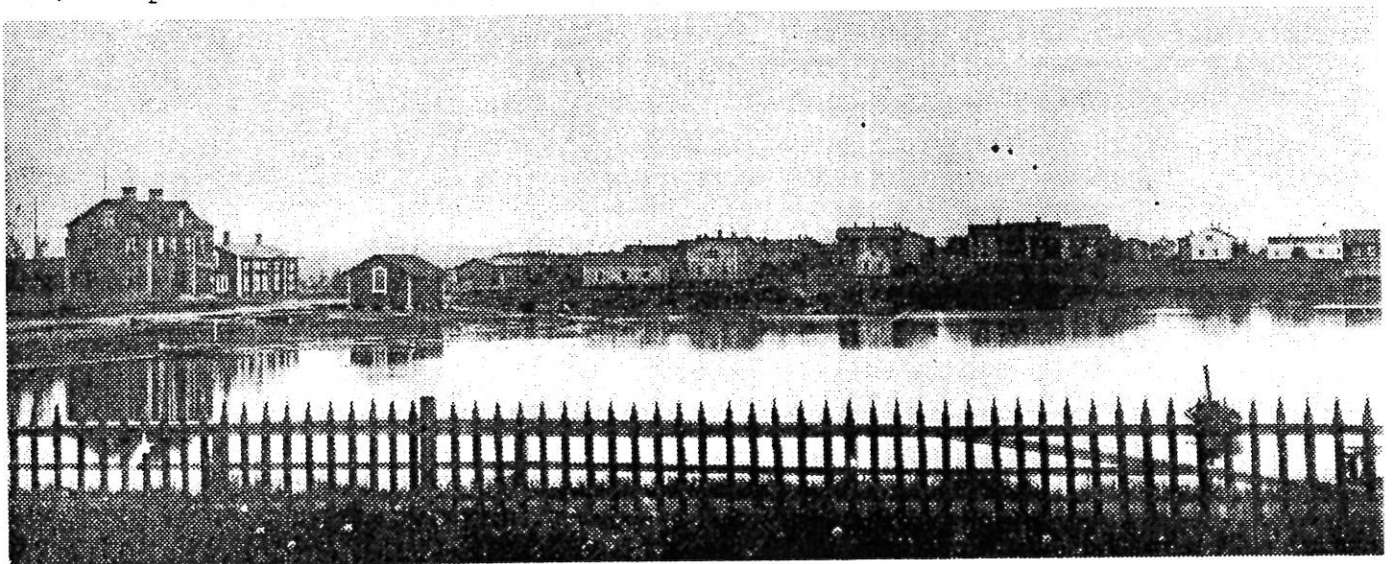
Och här kommer nu välkända bodenansikten i en jämn ström. Där är filhuggaren Klang, kaptenen på Luleälvsångaren "Turist" Palmgren, målaren C O Sondell och Mauritz Bucht och urmakaren Lindberg, som sina darrande händer till trots, gjorde de finaste och sinnrikaste ur. Där är fästningens förste poliskommisarie, fanjunkaren C P Carlsson och där kommer lärarinnorna Anna Eriksson Svalander och Maria Johansson. Fru Eriksson Svalander är göteborgska och vansläktas sannerligen icke. Hon är kvick, och slagfärdig I skolan gav hon en gång denna fråga: "Vad gör sotaren när han går på taket?" Förstummade av det tvetydiga i rätta svaret, var det ingen som vågade svara. Ett nutida skolbarn skulle utan tvekan och i lycklig okunnighet om innebörden svarat: Han går på huset.

Stans yrkesutövare tycks vara begivna på frisk luft och solsken i särskilt hög grad denna dag, ty här ha vi bokbindaren Lundberg, bagarna Nordberg och Qvarfordt, garvarna Karlsson och Edfast, sadelmakaren Sundling och bankvaktmästaren Wille Johansson, som var en bank i banken. Där skymtar vi stenhuggaren Rosenkvist som ännu lever, 95 årig. Gott virke i honom liksom i muraren Lund, som vi ännu kan möta på vår gata. På storbron kommer en äldre farbror, det är skinnhandlare Strandberg, upphovet till Strandbergs söner, och där uppenbarar sig nämndemannen Nordlund från Svartbjörnsbyn. Han är morbror till Johan på Bränna, så vi lättar allt artigt på mössan. I en gigg, som skramlande kommer nerför gatan sitter åkaren Verner Eriksson. Han hade sitt åkeri på Östra Strandvägen nere vid Lillån. En bit upp på Lulevägen kommer kandidat Johannes

Hallbäck, senare rektor vid folkhögskolan, rättsaren P A Bäckman och slöjdläraren J A Lundström. Hallbäck med lundamössa går i skjortärmarna och med tummarna i västens ärmhålor, det är varmt. Bäckman blickar allvarligt djupt ur helskäppet och Lundström småskrattar åt något. Det blir just, med en nonchalant rörelse mot slokhatten, hälsade av rödfärgaren Öhman, Tväröhman kallad, och hälsar förbindligt tillbaka. Öhman var barnens skräck och öknamnet hade han i lika delar efter sina klumpfötter och sitt tvära vresiga humör. Lokföraren Viktor Rydberg kommer just nu ut på Lulevägen från sin hustrus hus och vi hälsar respektfullt, ty vi har varit hyresgäster hos honom. Respekten gäller dock i högre grad frun, som går med honom. Det var vanligt att järnvägsmän med sonnamn bytte ut dem mot kända namn, t ex Rydberg och Geijer m m, ungefär som soldaterna förr i tiden fick namn efter sina karaktäristika. Här med inte sagt att lokförare Rydberg var poet.

Lillån som nu knappast för något vatten alls, var omkring sekelskiftet mycket bredare och vattenrikare. för detta har jag belägg bl a genom uttalande av ingen mindre än geologiprofessorn i Uppsala och Kairo, Ivar Högbom, som var här som 13-åring i sällskap med sin inte mindre kände fader, även han geologiprofessor, Arvid Högbom. Högbom senior höll nämligen föredrag vid den år 1903 i Boden anordnade sommarkursverksamheten. Ivar H och jag metade och rodde flitigt i Lillån och vid ett tillfälle sa Ivar att Fyris var mindre än Lillån. På, höstkvällarna anordnades gondolfärder i fackelsken under Bodens broar med sång till luta. Dessa färder utgick från Hildur Hackzells badhusbrygga, fortsatte under Storbron, under Lillbron genom Avan, under järnvägsbroarna och slutade i Svartbyträsket där man vände.

På Sanden hade bröderna Nils Johan och Kalle Lundström sina hemman. Här bodde också finnskomakaren Konrad Johansson, lantbrevbäraren Nilsson, liten och vitskäggig och plåtslagaren Tigersven (sson) så kallad till skillnad från Vinkelsven. Längre upp mot Torpgården bodde nyvordna änkan Erika Berggren med dottern Lina. Fru B var svärmor till Frans Hellgren. Lina var en förgrämd rik gammelungmö, som man ideligen mötte, svartklädd och med barnmorskeväska i vilken hon förvarade sina otaliga prosesshandlingar. En syster till Lina var gift med Emanuel Moberg i Svartbyn som i unga dar varit i Amerika och fått sina vyer vidgade, vilket inte tilltalade den stabile och konservative storbonden, svärfadern. En mikaelihelg hade Emanuel köpt en hingst och kom i skinande ny gigg åkande till Ida Johanssons pensionat för att uppvisa sitt granna ekipage och dymedelst förarga de församlade överluleåbönderna. På gården stod mycket riktigt svärfadern och några andra bönder och retade sig på Emanuels yverborehet. Gubben Berggren, som anade sig till källan för mågens sålunda manifesterade välstånd, kunde inte neka sig nöjet att för de församlade kungöra: "Hädden ger mågen min, kronprinsen uttå Norrbotten, som kom från Amerika med 10 öre i portmonnän.

Detta foto är taget senast 1895. I fonden staketet som begränsade Brännaområdet mot väster. Landsvägen till Svartbjörnsbyn går mellan sjön och staketet. Observera att Bodträsket då förde betydligt mera vatten än nu.

RAPPORT FRÅN SVERIGES SLÄKTFORSKARFÖRBUNDS RIKSSTÄMMA

14 Augusti 1993 ARCUS LULEÅ

Efter ett kort öppningsanförande av förbundets ordförande Allan Grund, valdes J O Hedström (Norrbottens länsborgarråd) till stämmans ordförande, till vice ordförande valdes Erik Thorell och som stämmans sekreterare Elisabet Thorell (sekr i förbundet).

Efter val av protokolljusterare samt rösträknare vid stämman, så klarade ordföranden på ett elegant sätt ut fastställandet av gällande dagordning, debattregler (6 min anförande, 3 min replik) samt tekniken vid stämmobeslut. Därvid existerade inte ordet nej. Nej är negativ, en stämma bör vara positiv till sin inriktning.

Så fastställde vi att stämman blivit behörigen utlyst.

Förbundsstyrelsens årsredovisning 1992, revisorernas berättelser godkändes och vi gav förbundsstyrelsen ansvarsfrihet.

Därefter fastställde vi verksamhetsplanen för 1994. Denna finns att läsa i Angeläget 3/93, stämman krävde förklaringar på punkterna 3:9 och 3:10, dessa var två nya punkter. Efter nöjaktliga förklaringar av stämmans sekreterare, beslutades enligt förslag. Budgeten fastställdes enl förslag med det tillägget att i fortsättningen skall föregående års budget parallellstå. Budgeten finns att läsa i Angeläget 3/93.

Vi bestämde om avgifter för 1994. Avgiften för organisation 9 kr/person. Avgiften för stödjande medlem 150 kr eller en reducerad avgift på 90 kr. Förbundsstyrelsens förslag finns att läsa i Angeläget 3/93. 9 kr/person innebär för Boden Överluleå Forskarförening c:a 1100 kronor i avgift.

Så var det då dags att bestämma förbundsstyrelsens storlek och välja ledarmöter. Det beslutades att styrelsen skulle bestå av ordf och tio ledamöter. Stämman hade till uppgift att välja sex ledamöter (därför att Eva Fredriksson av sagt sig omval). Stämman beslutade omval av Jan Appelqvist, Thord Bylund, Britt Hagman och Ingrid Nilsson alla på 2 år till 1995. Nyval av Krister Larsson på 1 år och Marianne Söderfjäll på 2 år till 1995.

Marianne Söderfjäll är från Gällivare där hon arbetar på hembygdsmuseet. Därmed har Norrbottens län och landskapet Lappland fått sin första ledamot i riksförbundet.

Ställer nu länets och landskapets föreningar de krav som skall ställas på Marianne och ger det stöd som hon behöver samt den adekvata information som erfordras från tid till annan. Så kommer övre norrland att ha en god och värdig representant i styrelsen.

Val av valberedningens fem ledamöter avklarades snabbt. Men så blev det tvärnit en stund. Bodens representant ställde frågan, varifrån kommer dessa fem, är det så att de kommer från halva Sverige och skall utse representanter för styrelsen från hela landet? Svaret blev norrland har en representant i Bengt Liden från Sundsvall. Då begärde Agnes Palmgren från Lulebygdens Forskarförening ordet. Agnes klarade ut att norrland är från Dalälven och norrut. Agnes ville att man skulle nämna landskapen vid namn precis som söder om Dalälven. Samt ställde frågan varför man inte kunde ha en ledamot ur valberedningen från NORRBOTTEN. På detta anförande drog Agnes ned applåder. Sannolikt kommer en ledamot att vid nästa stämma (1994) tillsättas från Norr eller Västerbotten.

Åtta stycken motioner hade inlämnats till förbundet. De fem första behandlades samt beslutades enligt förbundsstyrelsens förslag. Motionerna 6, 7 och 8 hade inlämnats för sent så därför beslutade vi först att vi skulle behandla dem. För motionerna 6 och 7 beslutades enligt förbundsstyrelsens förslag. För motion nr 8 blev beslutet att återremittera den till styrelsen. I Angeläget 3/93 finns samtliga motioner.

Två kvinnor gjorde en bejublade framställning om Örnsköldsvik och hälsade oss varmt välkomna till stämman 1994 i deras stad.

Sammanfattning: En fräsch stämma, men en något underlig organisationsform på förbunds- uppbyggnaden. Vår vice landshövding J O Hedström svingade ordförandeklubban på ett skickligt och trevligt sätt, och därmed visade sig vara en värdig representant för länet och landskapet NORRBOTTEN.

Björn Fredriksson på årsmötet utsedd representant för Boden Överluleå Forskarförening.

Ta den muntliga historien på allvar!

Av Sune Åkerman

När man 1968 invigde det stora emigrantarkivet och den utställning i Växjö som kallas *Urvandrarernas hus*, höll författaren Wilhelm Moberg hov genom att läsa ett kapitel ur sin bok *"Din stund på jorden"*, som i hög grad bygger på det självupplevda och på en levande muntlig tradition från hans hembygd. Dessutom fick deltagarna tillfälle att bekanta sig med ett tiotal gamla återvändare från Nordamerika som gärna berättade om sina upplevelser "over there". Det var en rörande skara livserfarna personer, som av olika anledningar funnit sin väg tillbaka till "Det gamla landet".

Men det som stod i centrum för intresset var naturligtvis alla de arkivalier som man börjat samla in för den vackra tegelbyggnaden i museiparken i Växjö. Bland dem finns som bekant Mobergs källmaterial, som bildade underlag för utvandrarsviten.

Det här inträffade under den stora Duppladdningen för den svenska utvandrarforskningen, som kom att koncentreras till de gamla universiteten i Lund och Uppsala. Flera av forskarna från universiteten var närvarande i Växjö.

Efterhand framstår det som symptomatiskt att ingen av oss, vad jag vet, intervjuade alla de personer som hade egen erfarenhet av utvandringen till Amerika. Ingen reflekterade över den muntliga kommunikationens roll i ett studium av ett modernhistoriskt forskningsområde som massutvandringen över Atlanten. Återvändarna som satt och väntade på oss utanför Långasjö kyrka i hjärtat av det som kommit att kallas "Mobergland" fick gå i graven ohörda tillsammans med tusentals andra som vi skulle kunna utfråga om deras erfarenheter och minnen.

Enligt min mening är det ingen tillfällighet att de svenska forskarna visat sig vara så ovanligt sega när det gäller att ta till sig de möjligheter som den muntliga historien erbjuder.

Fixeringen vid den källkritiska metoden – som i och för sig är värd all uppmuntran – och särskilt kravet på samtidighet i olika vittnesbörd har fått forskarna att känna olust och osäkerhet inför utfrågning av personer som genomlevt ett händelseförlopp och som möjligtvis skulle kunna berätta om vad som inträffat. Inte heller ingår intervju-teknik och bearbetning av sådant material i de metoder som brukar läras ut i ämnet historia. Att lägga upp ett fältarbete med flera medarbetare innebär också en drastiskt förändrad arbetssituation jämfört med arkivstudier eller litteraturgenomgångar i ett bibliotek.

Svenska historiker är inte särskilt debattglada. Den upphetsade diskussion som utbrutit i samband med museiprojektet "Den svenska historien" är närmast ett undantag och den har initierats från annat håll. Mera typiskt är att ett riktigt meningsutbyte aldrig ägt rum om fördelarna och nackdelarna med muntlig historia. De få entusiasterna – och till

den skaran räknar jag mig själv – och de många belackarna har snarast förtalat varandra på ryggen.

I Nordamerika däremot kom "oral history" igång på bred front redan under 1950-talet och ett årtionde senare startade Barbara Tuchman en animerad diskussion, där hon gick ut mycket hårt och påstod att man i denna nya modelforskning bara samlade på sig en massa nonsensinformation, som var närmast omöjlig att bearbeta. Genom att låta så kallat vanligt folk breda ut sig i det oändliga om rena trivialiteter skapade man inga användbara källor för forskningen, enligt hennes bedömning.

För den som känner till Barbara Tuchmans egen produktion blir förvåningen stor att just hon skulle avvisa muntlig historia på detta oförstående sätt. Hon har ju fascinerats av historiska gestalter och försökt att komma dem och deras miljöer in på livet. Detta är just vad man kan åstadkomma med muntlig historia. Framför allt kan forskaren styra utfrågningen mot relevant information, som ofta saknas för den som vill studera äldre samhällen.

Går vi tillräckligt långt tillbaka återstår bara ett eländigt skelett av kunga-längder och triviala beskattningslistor. Och mycket av arkivinformati-onen har faktiskt från början varit muntliga uppgifter som ju knappast automatiskt adlas för att de hamnar på ett papper.

De källkritiska kraven drabbar det skriftliga materialet lika hårt som det muntliga. Det krävs kritiskt sinne och sans för att bedöma båda typerna av information. Ofta kan man kombinera de två och därmed göra kontroller av uppgifters och uppgiftslämnarens trovärdighet. Det är dags för det svenska historikerkollektivet att äntligen inse dessa enkla sanningar och börja ta den muntliga historien på allvar. □

Sune Åkerman är professor i historia vid Umeå universitet.